

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

ЯКУБЧИК ОЛЕСЯ СЕРГІЇВНА

УДК 339.922/.923(1-67БРІКС):005.21:005.51:005.332.4](043.3)

**КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ ТНК КРАЇН БРІКС
НА ГЛОБАЛЬНИХ РИНКАХ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство і
міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі міжнародного менеджменту ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України, м. Київ

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
БІЛОШАПКА Владислав Анатолійович,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
професор кафедри міжнародного менеджменту

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
УМАНЦІВ Юрій Миколайович,
Київський національний торговельно-економічний університет,
професор кафедри економічної теорії та конкурентної політики

кандидат економічних наук, доцент
РЕЗНІКОВА Наталія Володимирівна,
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин

Захист дисертації відбудеться «31» березня 2015 року о 12-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.02 у ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49-г, ауд.601.

Автореферат розісланий «27» лютого 2015 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук
професор



Л.Л.Антонюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Транснаціоналізація суб'єктів міжнародних економічних відносин, посилюючи мобільність факторів виробництва, знань та інновацій, динамізує бізнес активність корпорацій, консолідує та синхронізує ринки, уніфікує регуляторні політики, сприяє конвергенції національних економік. ТНК стимулюють загальне економічне зростання за рахунок оптимізації виробництва та розподілу ресурсів, керуючись принципами максимізації прибутку, а з іншого боку – посилюють диспропорції та асиметрії насамперед міжкраїнового характеру.

Реалізуючи глобальні стратегії, ТНК інтегрують національні і регіональні ринки, чинять радикальний вплив на умови і методи конкуренції, формують глобальні виробничі мережі, де функціонують транснаціональні корпорації різних країн світу – і високорозвинених, і тих, що розвиваються. На сьогодні серед країн за ресурсним потенціалом, місткістю та динамічністю ринків, геополітичним впливом і лідерськими амбіціями вирізняються Бразилія, Росія, Індія, Китай, Південна Африка (БРІКС). Імперативом діяльності їх транснаціональних корпорацій є формування і розвиток стійких довгострокових конкурентних переваг на глобальному ринку, експансія у його як традиційні, так і нові високоприбуткові сегменти.

Фундаментальні теоретичні основи дослідження конкурентних переваг ТНК в глобальних умовах розвитку представлені в чисельних наукових працях як зарубіжних, так і вітчизняних вчених зокрема: Г. Асселя, Я. Базилюка, А. Гальчинського, Е. Голубкова, А. Градова, Р. Гранта, Дж. Данінга, М. Енрайта, С. Ємельянова, Д. Карлоффа, К. Крістенса, Р. Макграс, М. Портера, К. Пенроуз, Н. Пірсі, Дж. Пізано, Б. Райзберга, Дж. Робінсона, Дж. Салонера, Р. Солоу, Р. Скота, Б. Уернерфельта, Р. Фатхутдінова, Г. Хамела, Е. Хекшера, Дж. Хікса, Ч. Хофера, Е. Чемберліна, О. Швиданенка, О. Юданова та багатьох інших.

Серед наукових праць, нерозривно пов'язаних із проблематикою формування конкурентного глобального середовища, особливостей транснаціональних корпорацій та їх ролі в міжнародному бізнесі слід виділити дослідження В. Андрійчука, Л. Антонюк, О. Білоруса, В. Білошапки, Я. Базилюка, В. Гейця, І. Зварича, Ю. Козака, Т. Кальченка, Д. Лук'яненка, Ю. Макогона, Т. Орехової, Я. Столярчук, А. Філіпенка, С. Шагуріна, П. Шимка, С. Якубовського та інших.

Сучасні процеси транснаціоналізації та глобалізації у країнах БРІКС висвітлюють такі вчені, як: А. Акаєв, И. Ануфрієв, Р. Батра, О. Брагін, С. Бородіна, П. Вільямсон, В. Говіндараджан, А. Голікова, В. Давидов, С. Джонсон, М. Жариков, І. Калабеков, Т. Кана, Г. Клейнер, А. Куерво-Казура, Л. Лаврова, С. Лоусон, Я. Луо, К. Майер, Б. Мартинов, Дж. Метьюс, Дж. О'Ніл, С. Ньюман, Є. Островська, К. Палепу, Е. Панков, Н. Паргаркар, Р. Рамамурті, Ч. Рейнард, Н. Резнікова, А. Ругман, К. Саувант, А. Сорокіна, Г. Толорая, К. Трімбл, Р. Тунг, Б. Хейфец, А. Чаттопадхяй, Л. Ядонг та багато інших.

В зв'язку з глобальним характером зростаючої ділової активності ТНК країн БРІКС, їх безпосереднім впливом на секторальну структуру світової економіки і опосередкованим – на диспозицію країн-лідерів, виникає необхідність поглибленого дослідження умов, механізмів і специфіки їх діяльності в контексті стратегічного управління. Додаткової дослідницької уваги потребують специфічні умови

транснаціоналізації країн БРІКС, необхідним стає бенчмаркінг конкурентних переваг їх ТНК та прогностичні оцінки секторального і глобального лідерства. Це зумовило актуальність теми дисертаційного дослідження, його об'єкт, предмет, логіку та основні завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в рамках міжкафедральної науково-дослідної теми «Стратегії національного розвитку в парадигмі глобальної економічної політики» (номер державної реєстрації 0111U007630) факультету міжнародної економіки і менеджменту ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». Автором надано пропозиції щодо посилення конкурентних позицій ТНК країн БРІКС на глобальних ринках, запропонована модель вибору та оцінки стратегій експансії ТНК при підготовці розділу №2 «Система управління результативністю менеджменту в глобальному бізнесі».

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є комплексне дослідження теоретичних основ і узагальнення практик формування і реалізації конкурентних переваг у транснаціональному бізнесі.

Поставлена мета обумовила необхідність вирішення таких завдань:

- дослідити еволюцію концепцій конкурентних переваг;
- розкрити економічну природу та визначити зміст поняття «динамічні конкурентні переваги»;
- узагальнити основний інструментарій стратегічного менеджменту ТНК;
- проаналізувати тенденції та виокремити етапи розвитку корпоративного сектору країн БРІКС;
- провести бенчмаркінг конкурентних переваг ТНК країн БРІКС та результативність їх діяльності;
- довести ефективність використання інноваційних бізнес-моделей як головної рушійної сили стратегічного оновлення корпорацій;
- ідентифікувати та провести порівняльний аналіз стратегій ТНК країн БРІКС;
- оцінити стратегічні моделі корпорацій при виході на глобальні ринки;
- обґрунтувати стратегічно важливі сектори економіки країн БРІКС;
- дати прогностичну оцінку глобальної конкурентоспроможності країн БРІКС за рахунок їх транснаціоналізації;

Об'єктом дослідження є процеси транснаціоналізації в умовах глобальної конкуренції.

Предметом дослідження є умови, фактори та механізми конкурентного розвитку транснаціональних корпорацій країн БРІКС.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу дослідження сформував роботи провідних вітчизняних та зарубіжних вчених. Дисертаційне дослідження базується на використанні як загальнонаукових, так і спеціальних прийомів економічного аналізу і синтезу, принципу єдності теорії та практики, діалектики загального, особливого та одиничного, а також наукової абстракції. Методологічною основою дисертаційного дослідження є історико-логічний метод (визначення категорії «динамічні конкурентні переваги» – п.1.1; виявлення особливостей та етапів становлення корпоративного сектору країн БРІКС – п.2.2); системно-структурний аналіз економічних процесів і явищ (дослідження специфіки

транснаціоналізації країн БРІКС – п.1.3 та визначення результативності діяльності ТНК на глобальних ринках – п.2.1); метод аналізу і синтезу (систематизація стратегій експансії ТНК – п.3.1 та обґрунтування пріоритетних напрямів удосконалення і посилення конкурентних позицій ТНК країн БРІКС у секторальному зрізі – п.3.2); метод кількісних та якісних порівнянь (оцінка конкурентоспроможності ТНК країн БРІКС – п.2.2 та ідентифікація складових бізнес-моделі компанії – п.2.3); економіко-математичні методи (прогнозування глобальної конкурентоспроможності країн БРІКС – п.3.3).

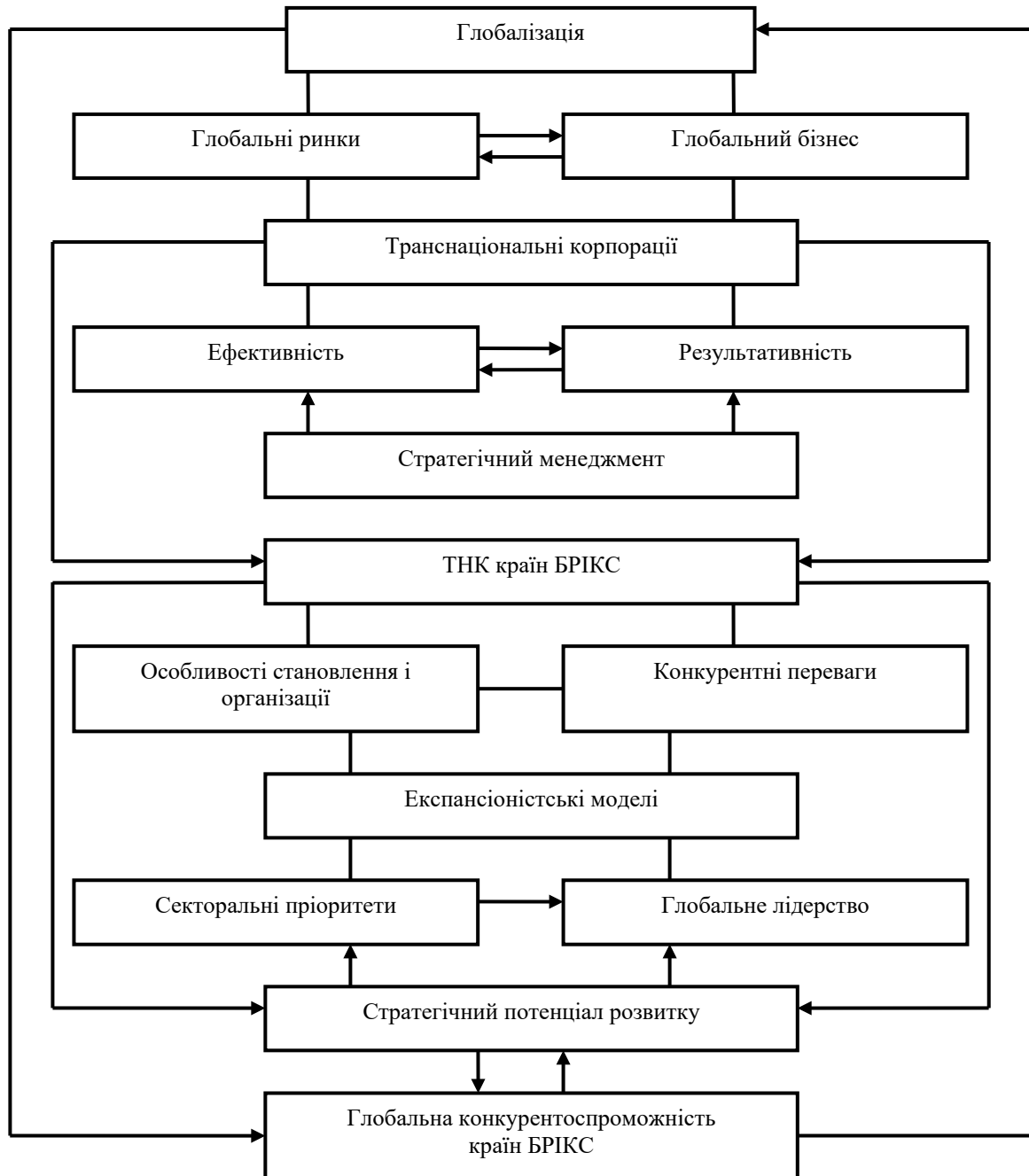


Рис. 1. Логіка дисертаційного дослідження

Джерельною та статистичною базами дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали міжнародних довідкових видань та

статистичних баз даних: ОЕСР, ВЕФ, Світового банку, ЮНКТАД, комісії ООН (UN COMTRADE), BRICS Joint Statistical Publication, STATISTA; дослідження та звіти консалтингових компаній E&Y, Price Waterhouse Coopers, ATKearney, Deloitte, KPMG, Boston Consulting Group; матеріали інформаційних агентств (Reuters, Bloomberg та інші), результати досліджень учених ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Національного університету стратегічних досліджень НАН України, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, річні звіти та доповіді корпорацій на електронних носіях, ресурси інтернету.

Наукова новизна одержаних результатів дисертації полягає у виявленні специфіки транснаціоналізації країн БРІКС, теоретичному узагальненні моделі формування динамічних конкурентних переваг ТНК, системному аналізі стратегічного потенціалу корпорацій.

Нові наукові положення, одержані автором особисто, які виносяться на захист, полягають у наступному:

вперше одержано:

- комплексну оцінку транснаціоналізації країн БРІКС з виділенням трьох її етапів: консолідації (доступ до ресурсної бази, пошук можливостей для організації ефективного виробництва, застосування глобальних стандартів для захисту національних ринків, розширення ринків збуту, скорочення життєвого циклу товарів та галузей); прориву (диверсифікація економічних ризиків, розширення експортних можливостей, зниження виробничих витрат, отримання позитивного ефекту зростання економії на масштабах від розширення ринків збуту, підвищення ринкової капіталізації компанії); експансії (набуття нових знань та бізнес-компетенцій і управлінського досвіду, отримання доступу до нових ринків, залучення стратегічних активів, створення інноваційних мереж, прагнення захопити лідерські позиції); проведено системну ідентифікацію стратегій ТНК країн БРІКС при виході на глобальні ринки у форматі двох ключових параметрів: релевантність конкурентних переваг (коефіцієнт оцінки питомої ваги інноваційних витрат компанії у загальному обороті, коефіцієнти рентабельності активів, прибутковості та поточної ліквідності) та рівень глобалізації галузі (індекс Волраса). Показано, що в залежності від комбінації даних параметрів можливими є чотири стратегічні альтернативи: стратегія маневру (Маруті Сузукі Індія Лтд), стратегія змагання (Тата Моторс), стратегія оборони (Імпала Платіnum Холдінс Лтд) та стратегія консолідації (Троллер).

удосконалено:

- методи оцінювання альтернативних стратегій експансії ТНК (агрегації, арбітражу, адаптації, афіліації) на глобальні ринки на основі моделі крос-культурних відмінностей, яка на відміну від існуючих, враховує не тільки наявність культурних, політичних, географічних відстаней та економічних диспропорцій між країнами, а й синергію, використання, подолання, регулювання відмінностей крос-культурного середовища країн. Доведено, що для корпорацій країн БРІКС стратегія афіліації, яка генерує можливості щодо придбання пакетів акцій у статутному капіталі; відкриття власних підрозділів на зовнішніх ринках; інвестування у проекти по розробці родовищ ресурсів за межами країни базування ТНК та проекти, які

націлені на інноваційну складову та розвиток НДДКР; укладення угод злиття та поглинання шляхом створення стратегічних альянсів та груп;

- методичний підхід до комплексної діагностики інноваційності бізнес-моделі корпорації, який ґрунтується на концепції управління цінністю нових товарів та послуг шляхом матричної ідентифікації її параметрів в системі двовимірного масиву, враховуючи, з одного боку, варіантність позицій відмовитись – залишити – знизити – підвищити – створити, а з другого циклічність процесу створення цінності, інтенсивність фокусування на вибраних клієнтських групах, ключові драйвери зростання прибутку, стратегічний диференціатор, контрактори;

- обґрунтування продуктивного впливу провідних національних ТНК на глобальну конкурентоспроможність країн БРІКС на основі економіко-математичної моделі, яка формалізує тісний зв'язок між кількістю інноваційних корпорацій, витратами ТНК на наукові дослідження та розвиток, дослідницьким персоналом, доданою вартістю промислового сектору та валового внутрішнього продукту цих країн і дозволяє по-перше, системно врахувати вплив фінансового, людського, виробничого та інноваційного індикаторів діяльності провідних ТНК на ВВП країни, по-друге, конвергенцію країн БРІКС за рівнем конкурентоспроможності.

дістало подальшого розвитку:

- змістовне трактування поняття «динамічні конкурентні переваги ТНК» як здатності реалізації корпоративного креативно-технологічного потенціалу в стратегічно взаємопов'язаних сферах діяльності для утримання усталених лідируючих позицій в цільових сегментах глобального ринку; основою їх формування є поєднання складових економічного потенціалу корпорації: науково-технологічного, ресурсного, фінансового, виробничого, організаційно-управлінського, маркетингового та ключових факторів успіху: високої технологічності та ресурсоефективності, наукомісткості, фінансової стійкості, виробничої мобільності, середовищної адаптивності та організаційної оновленості;

- типологізація корпоративного сектору країн БРІКС: за ступенем інтернаціоналізації (інтернаціональні, транснаціональні, глобальні), за рівнем міжнародної диверсифікації (претенденти на світове лідерство, нішеві гравці, транснаціональні агенти, спеціалізовані корпорації), за типом власності (приватні, державні, змішані), за ступенем інтегрованості структур (горизонтальні, вертикальні, мережеві), за географічною спрямованістю (етноцентричні, поліцентричні, геоцентричні). На цій основі обґрунтовано пріоритетні напрямки та специфіку транснаціоналізації і впливу трансформацій сучасного світогосподарського розвитку на вдосконалення парадигмальної конструкції глобальної конкурентоспроможності ТНК країн БРІКС.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення сформульованих автором теоретичних положень, висновків і рекомендацій полягає в тому, що вони можуть слугувати методологічною основою для транснаціональних корпорацій по вибору та розробці стратегій експансії та підвищення їх конкурентоспроможності на глобальному ринку. Наукові розробки, висновки і практичні рекомендації автора були використані: Науково-дослідним економічним інститутом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України в ході реалізації науково-дослідної теми (довідка про впровадження №1/147 від 16.07.2014 р.), ТОВ

«Легранд Україна» при впровадженні в управлінську практику моделі формування конкурентних переваг ТНК (довідка №129 від 27.06.2014 р.), «Автомобіль Юроп Корпорейшн» офіційний імпортер BYD AUTO в Україні при підготовці стратегій розвитку та просування продукції компанії (довідка від 04.08.2014 р.), ТОВ «СОФАРМА Україна» при підготовці внутрішньо-корпоративних бізнес-планів (довідка № 162 від 29.09.2014 р.). Результати проведеного дослідження впроваджено в навчально-методичну діяльність кафедри міжнародного менеджменту ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана» при викладанні дисципліни «Міжнародний менеджмент» та «Управлінська результативність в міжнародному бізнесі» (довідка від 24.03.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Всі наукові результати, які викладені в дисертаційному дослідженні та виносяться на захист одержані автором особисто.

Апробація результатів дослідження. Наукові результати, які викладені в дисертації обговорювались на 9 міжнародних наукових та науково-практичних конференціях: Міжнародній конференції «Україна на шляху до європейської соціальної держави» (м. Київ, 26 травня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність» (м. Одеса, 28-29 жовтня 2011 р.); VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Економічна стратегія розвитку України у XXI ст.: теоретичні та практичні аспекти дослідження» (м. Київ, 2-3 грудня 2011 р.); Всеукраїнській теоретико-практичній конференції «Економічні виклики сучасності: шляхи розв'язання та новітні перспективи» (м. Дніпропетровськ, 9-10 грудня 2011 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку світової економіки» (м. Харків, 15 грудня 2011 р.); VII Міжнародній науково-практичній конференції «Реформування економіки України: стан та перспективи» (м. Київ, 29 листопада 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Модернізація стратегій економічного розвитку в умовах глобальної нестабільності» (м. Київ 22 листопада 2012 р.); Першій Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток національних економік в умовах глобальної нестабільності» (м. Одеса 15-16 лютого 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Транснаціоналізація економічних систем: тенденції та перспективи розвитку» (м. Миколаїв, 18 квітня 2014 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження опубліковано автором самостійно у 15 наукових працях загальним обсягом 5,7 д.а., з них 4 – у наукових фахових виданнях, 1 – у зарубіжному виданні; 1 – у науковому фаховому виданні України, що входить до міжнародних наукометричних баз, 9 – матеріали та тези доповідей міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 186 сторінок друкованого тексту. Дисертація містить 15 таблиць на 11 сторінках, 21 рисунок на 13 сторінках, 12 додатків на 27 сторінках, список використаних джерел налічує 209 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, проаналізовано ступінь її висвітлення у працях українських та зарубіжних вчених, виявлено зв'язок

роботи з науковими програмами і темами, визначено мету і завдання дослідження, сформульовано об'єкт і предмет, розкрито наукову новизну одержаних результатів, форму їх апробації, використання та їх практичне значення.

У розділі 1 «**Теоретичні основи дослідження конкурентних переваг ТНК на глобальних ринках**» досліджено генезис та еволюцію концепцій конкурентних переваг, дано сутнісну характеристику процесу формування динамічних конкурентних переваг, дано комплексну оцінку транснаціоналізації ТНК країн БРІКС.

Результати теоретичного аналізу та узагальнення основних положень концепцій конкурентних переваг корпорацій дали змогу чітко прослідкувати витoki поняття та механізм формування динамічних конкурентних переваг, систематизувати наявні концепції за джерелом конкурентних переваг на наступні підходи: галузево-динамічний (Т. Агмон, Д. Лессард, Е. Дахмен, М. Енрайт, А. Маршал, П. Кругман, Г. Гроссман, Е. Дахмен), стратегічно-орієнтований (М. Портер, А. Ругман, Дж. Д'Круз, Д. Чо, Х. Мун, А. Вербеке, Р. Грант), факторно-компетентнісний (Е. Чемберлін, Дж. Робінсон, Е. Пенроуз, Дж. Барні, Б. Уернерфельт, Н. Фосс, Г. Хамел, К. Прахалад), глобалізаційно-інноваційний (М. Познер, Б. Йонссон, Б.-А. Лундваль, Ф. Мур, А. Сливоцький, М.Дж. Ейрінг, М. Джонсон, Г. Нарі, Р. Гунтер Макграсс).

Аргументовано, що за високої динамічності та мінливості умов зовнішнього мультифакторного та полікультурного глобального середовища, аналіз процесу формування динамічних конкурентних переваг корпорацій важливо враховувати наступні умови: по-перше, різні часові періоди процесів інтернаціоналізації для корпорацій, по-друге, глобальний характер бізнес-середовища та стратегічної поведінки ТНК країн БРІКС, по-третє, стадійність циклічного розвитку ТНК при порівнянні показників їх діяльності.

Виявлено особливості конкурентних переваг ТНК країн БРІКС на основі синтезу підходів Р.Рамамурті, А.Куерво-Казури, П.Вільямсона, Т.Кана, К.Палепу, зокрема: розуміння потреб споживачів країни базування; привілейований доступ до ресурсів та прибуткових сегментів ринків країни базування; вміння співпрацювати з інституційними та державними структурами в межах національних ринків; наддешеве виробництво; здатність ефективно діяти та пристосовуватись в несприятливих ринкових умовах; традиційні переваги першопрохідників; помірні інновації; конфігурація виробничо-збутових ланцюжків; акцент діяльності на процеси злиттів та поглинань. В дисертаційному дослідженні автором підтверджено гіпотезу, що ТНК країн БРІКС не є гомогенною групою, оскільки рівні розвитку та шляхи інтернаціоналізації, галузі та ринки, конкурентні переваги варіюються досить суттєво.

Ідентифіковано концептуальний формат моделі створення динамічних конкурентних переваг з виявленням її інтегрованих частин: економічний потенціал і ключові фактори успіху, які перебувають у нерозривному зв'язку і формуються під впливом ендогенних, екзогенних, секторальних факторів та можуть бути трансформовані у відповідні аналітичні показники для оцінки релевантності конкурентних переваг ТНК (Рис.2).

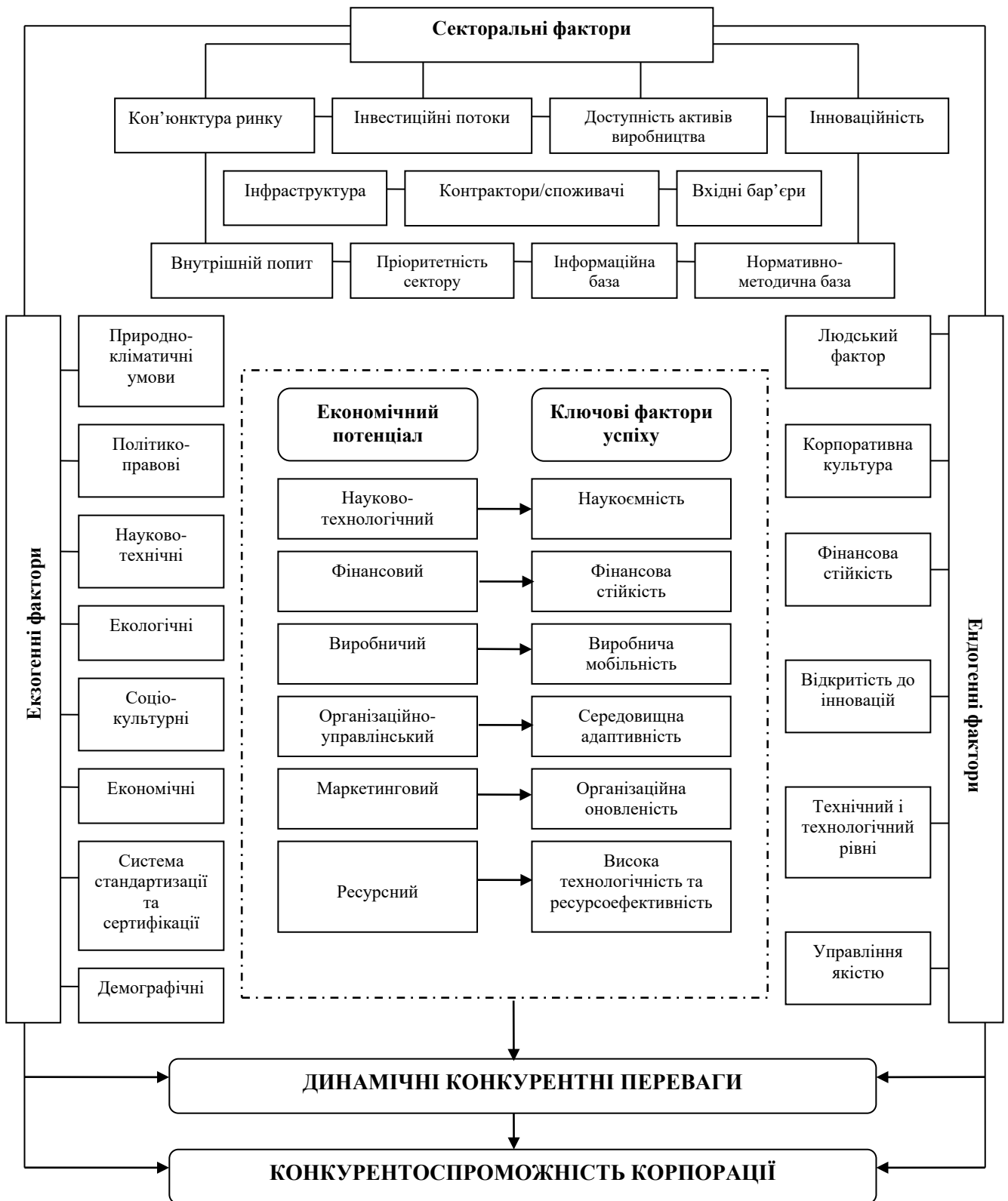


Рис. 2. Модель формування динамічних конкурентних переваг ТНК

Джерело: авторська розробка

Дисертантом зроблено висновок стосовно імперативів глобального менеджменту за умов сучасних трансформацій: інтегрованість глобальних інноваційних мереж, комерціалізація інноваційних продуктів, оптимальність та креативність деформалізованих управлінських структур, крос-культурність організаційно-економічних відносин. Акцентовано увагу на тому, що для корпорації

важливість стратегічного менеджменту в глобальній економіці полягає в чотирьох ключових аспектах: конкурентні переваги – стратегія – бізнес-модель – управлінська результативність.

Автором досліджено та систематизовано процеси транснаціоналізації в країнах БРІКС за критерієм пріоритетних організаційно-економічних моделей корпорацій (інтегровані бізнес-групи, фінансово-промислові групи, стратегічні альянси, холдинги, корпоративні мережі). Проведений аналіз дав змогу виявити домінуючу роль корпорацій у формуванні та нарощенні глобальної конкурентоспроможності окремих секторів економіки: паливно-енергетичний, нафтопереробний, автомобільний, гірничий, металургійний, фармацевтичний, хімічний, телекомунікаційний, фінансовий. Визначено основний вектор розвитку корпоративних структур БРІКС – створення угруповання конкурентоспроможних корпорацій, що домінують на національних ринках із забезпеченням сприятливих умов для їх експансії на міжнародні ринки.

У розділі 2 «Бенчмаркінг конкурентних переваг ТНК країн БРІКС» комплексно досліджено результативність діяльності корпорацій на глобальних ринках, здійснено аналіз конкурентоспроможності корпоративного сектору країн БРІКС, обґрунтовано інноваційний компонент конкурентних переваг ТНК.

Аргументовано, що сучасним ТНК властиві унікальні управлінські та організаційні властивості, здатність синергетично поєднувати виробничі ресурси, потоки капіталу, кваліфікований персонал, інноваційні рішення, які спрямовані на максимізацію прибутку та досягнення стабільного зростання. В роботі показано, що лідерами за критерієм національної приналежності найбільших світових нефінансових та фінансових ТНК є США відповідно 23 та 10, Великобританія – 16 та 6, Франція – 11 та 4, Японія та Німеччина – 10 та 3.

Проаналізовано рівень транснаціональної активності та галузевого лідерства світових нефінансових ТНК: компоненти в сфері електроніки та електротехніки (Siemens AG, International Business Machines Corporation, Hewlett-Packard Co, Apple Computer Inc, Samsung Electronics Co., Sony Corporation, General Electric Co); нафто-газова (BG Group plc, Total SA, Royal Dutch Shell plc, BP plc); телекомунікаційна (Vodafone Group Plc, Liberty Global plc); металургійна (Vale SA, BHP Billiton Group Ltd, Anglo American plc). Обґрунтовано, що такий розподіл викликаний, перш за все, посиленням ролі інновацій та їх прибутковості з відповідним перерозподілом активів та ресурсів в ланцюгах створення цінності, видовою та країновою диверсифікацією інвестиційних джерел, стратегічною спрямованістю та управлінською результативністю.

В роботі визначено, що сучасні ТНК залишаються головними джерелами ПІІ та володіють практично необмеженими можливостями галузевої та територіальної експансії з використанням ефекту економії на масштабах для максимізації прибутку. У цьому зв'язку, показовим є формування ядра мережі глобального корпоративного контролю у групі 147 корпорацій, так званих «суперорганізацій», до яких належать такі відомі фінансові інститути як Barclays, JP Morgan Chase, Goldman Sachs, Merrill Lynch, Morgan Stanley, Bank of America, UBS, Deutsche Bank, Société Générale, Credit Suisse. Їх активи досить тісно взаємопов'язані та

скоординовані, що дає їм змогу контролювати 40% світового корпоративного капіталу.

Показано, що транснаціоналізація активів ТНК суттєво впливає на розвиток сегментів глобального ринку, поліпшує макроекономічні показники економіки, забезпечує високу динаміку фондових ринків, сприяє інвестиційній активності та зростаючим прибуткам (Рис.3).

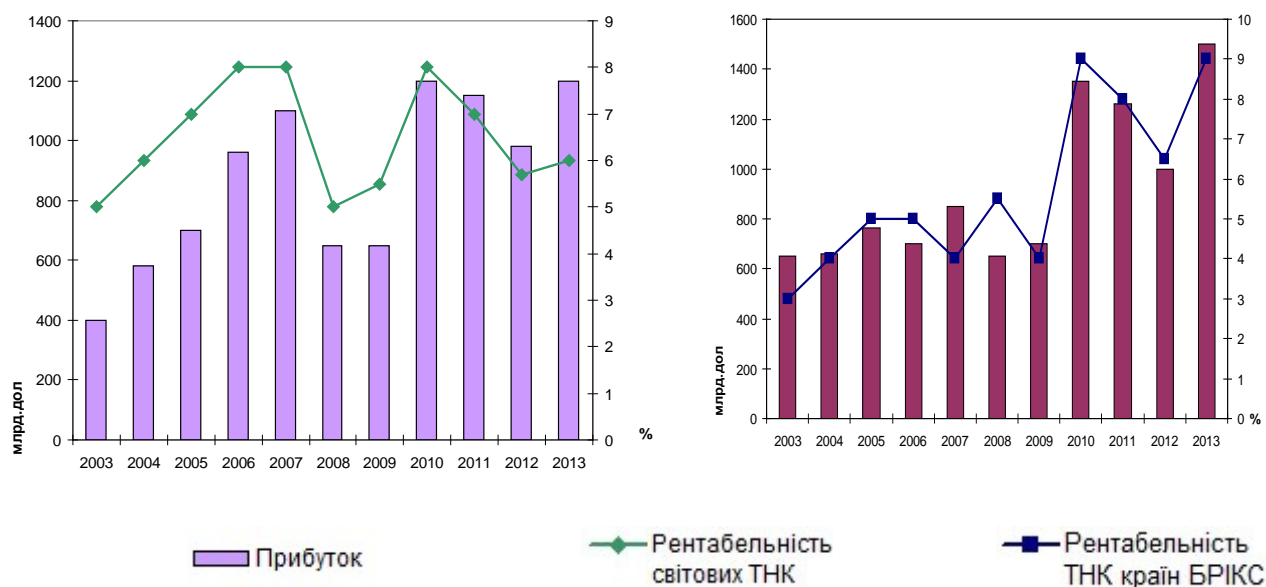


Рис. 3. Середні рівні прибутку та рентабельності ТНК

Джерело: побудовано на основі даних UNCTAD.

Обґрунтовано, що відмінною рисою сучасної хвилі угод злиттів і поглинань є зростання середнього обсягу корпоративних угод і їх сукупної вартості та збільшення кількості гігантських за вартісними обсягами угод. Проаналізовано вартість угод за секторальним розподілом у 2013 р.: телекомунікаційна галузь 510 млрд. дол., енергетична/металургійна галузь 410 млрд. дол., галузь фінансових послуг 231 млрд. дол., галузь бізнес-послуг 95 млрд. дол.

У дисертації показано важливість інноваційної компоненти в стратегіях ТНК. На основі поглибленого аналізу теорії та практики, запропоновано модель «Оновлення цінності» як інструмент комплексної діагностики інноваційності бізнес-моделі корпорації, яка ґрунтується на концепції управління цінністю нових товарів та послуг шляхом матричної ідентифікації її параметрів в системі двовимірного масиву, враховуючи, з одного боку, варіантність позицій відмовитись – залишити – знизити – підвищити – створити, а з другого – циклічність процесу створення цінності, інтенсивність фокусування на вибраних клієнтських групах, ключові драйвери зростання прибутку, стратегічний диференціатор, контрактори.

На основі аналізу позицій ТНК у рейтингах: Fortune Global 500, Forbes, World Investment Report (UNCTAD) доведено, що галузева спеціалізація ключових ТНК країн БРІКС представлена корпораціями паливно-енергетичного, нафтопереробного, автомобільного, гірничого, металургійного, хімічного, телекомунікаційного, фінансового секторів (Табл.1).

Конкуренційні позиції ТНК країн БРІКС у топ-10 за 2013 р.

FORBES		WORLD INVESTMENT REPORT		FORTUNE GLOBAL	
<i>Позиція</i>	<i>Корпорація</i>	<i>Позиція</i>	<i>Корпорація</i>	<i>Позиція</i>	<i>Корпорація</i>
6	Baidu	16	Hutchison Whampoa Limited	3	Sinopec Group
10	Natura Cosmetics	21	Suzlon Energy Ltd	4	China National Petroleum
11	Henan Shuanghui Investment Development	25	Gold Fields Ltd	7	State Grid
18	Tencent Holdings	27	Steinhoff International Holdings Ltd	17	Газпром
39	BRF Brazil Foods	31	MTN Group Ltd	25	Industrial&Commercial Bank of China
40	Tata Consultancy Srvices	34	Sappi Ltd	28	Petrobras
46	Kweichow Montai	35	Naspers Ltd	38	China Construction Bank
53	Infosys	40	Hindalco Industries Ltd	43	ЛУКОЙЛ
55	Ultrapar Participacoes	41	Medi-Clinic Corp Ltd	46	Роснефть
64	China Oil Field Services	42	Tata Motors Ltd	52	China State Construction Engineering

Джерело: побудовано на основі даних Fortune Global 500, Forbes, UNCTAD

Показано, що серед основних економічних характеристик діяльності ТНК країн БРІКС на глобальних ринках виділяються динамічно зростаючі показники їх участі в міжнародному русі капіталу. На даний момент на Бразилію, Росію, Індію, Китай та ПАР припадає близько 10,6% накопичених глобальних ПІІ, із них 8,5% знаходяться в Китаї.

У розділі 3 «**Стратегічний потенціал розвитку ТНК країн БРІКС**» здійснено комплексне оцінювання стратегій експансії ТНК, показано основні пріоритети секторального лідерства корпорацій країн БРІКС, виявлено вплив провідних інноваційних ТНК на глобальну конкурентоспроможність країн.

В роботі обґрунтовано вплив економічної глобалізації на організаційну структуру та стратегії ТНК. Зокрема на основі синтезу підходів Р. Рамамурті, А. Чатопадхая, Р. Батри згруповано стратегії експансії корпорацій з урахуванням критеріїв вибору ринку (ринки країн із зростаючою економікою чи ринки розвинених країн) та швидкості проникнення (помірне, динамічне).

Ідентифіковано концептуальний дизайн альтернативних стратегій експансії ТНК країн БРІКС (агрегації, арбітражу, адаптації, афіліації) на глобальні ринки на основі моделі крос-кордонних стратегій, яка на відміну від існуючих, враховує не тільки наявність культурних, політичних, географічних та економічних «відстаней» між країнами, а й синергію, використання, подолання, регулювання відмінностей крос-культурного середовища країн.

В дисертації запропоновано авторську методику (матрицю «Стратегічних альтернатив») яка дозволяє проводити системну оцінку стратегій ТНК країн БРІКС при виході на глобальні ринки. В основу матриці покладено аналіз показників економічної діяльності ТНК по двом параметрам: рівень глобалізації галузі та глобальна релевантність конкурентних переваг. В залежності від їх комбінації

формується чотири стратегічні альтернативи: стратегія маневру, змагання, оборони, консолідації, що на прикладі автомобільно сектору ілюструє (Рис.4).

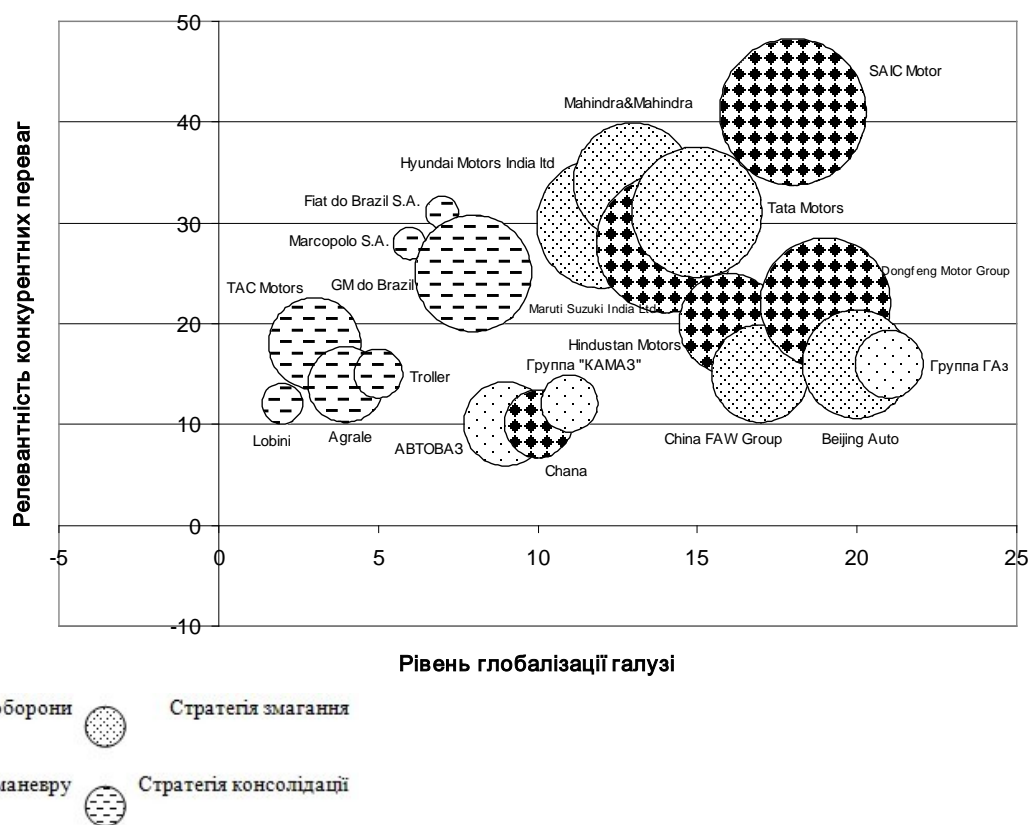


Рис.4. Матриця «Стратегічних альтернатив» для ТНК автомобільного сектору країн БРІКС

Джерело: авторська розробка

Визначено, що лідерство транснаціональних корпорацій залежить від багатьох складових, однак найважливіший вплив здійснює інвестування в інноваційну діяльність, що безпосередньо забезпечує глобальний рівень корпоративного лідерства. Разом з тим, інноваційний розвиток не лише вимагає великих інвестицій, але й пов'язаний із високими ризиками. Одночасно показано, що корпорації, які не приділяють інноваціям належної уваги, швидко втрачають конкурентні позиції. ТНК країн БРІКС постають перед шістьма викликами глобального характеру: вхідні обмеження, посилення конкуренції, геополітичні ризики, диверсифікованість споживачів, зростання цінності інновацій, глобальна обмеженість при локальному фокусуванні.

Автором за допомогою програмного статистичного пакету SPSS 22.0 на основі аналітичної та статистичної інформації авторитетних міжнародних організацій та національних статистичних бюро побудована модель оцінки глобальної конкурентоспроможності країн БРІКС: $Y = 0,28X_1 - 0,46X_2 + 0,43X_3 + 0,59X_4$.

Розраховано моделі глобальної конкурентоспроможності для кожної країни та показано, що на конкурентоспроможність Бразилії найбільший вплив здійснюють чисельність дослідницького персоналу (коефіцієнт впливу 0,49) та витрати на НДДКР (0,24), Росії – кількість інноваційних ТНК (0,69) та додана вартість промислового сектору (0,23), Індії та КНР – витрати на НДДКР (відповідно 0,67;

0,17), кількість інноваційних ТНК (0,25; 0,80), ПАР – чисельність дослідницького персоналу ТНК (1,11) та додана вартість промислового сектору (0,34).

Дисертантом доведено, що поява угруповання БРІКС не є випадковою, оскільки кожна з країн п'ятірки має колосальний потенціал розвитку при вражаючих перспективах самого альянсу. Особливо за умов його перетворення із неформального об'єднання у повноформатний механізм стратегічної взаємодії у ключових питаннях світової економіки та політики.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення і запропоноване нове вирішення наукового завдання щодо формування та утримання конкурентних переваг ТНК країн БРІКС та підвищення їх конкурентоспроможності на глобальних ринках, а також виявлення оптимального підходу оновлення ТНК та вибору стратегій їх експансії на зовнішні ринки. Це дало змогу автору сформулювати ряд висновків теоретичного та практичного значення:

1. Сучасний етап розвитку світового господарства обумовлений динамізацією міжнародного руху факторів виробництва, що в свою чергу активізує діяльність суб'єктів глобального бізнесу та конкурентні відносини між ними. ТНК, захоплюючи лідерські позиції в сегментах глобальних ринків, стають детермінантою конкурентоспроможності національних економік. Основою формування їх конкурентних переваг є управлінська та інноваційна складові, які перетворюють активи, використовують можливості, формують компетенції для створення кінцевої ціннісної пропозиції для споживачів в рамках чотирьох ключових підходів: галузево-динамічного, стратегічно-орієнтованого, факторно-компетентнісного, глобалізаційно-інноваційного.

2. Діяльність ТНК в умовах розширення і поглиблення світогосподарських зв'язків завдяки підвищенню міжнародної мобільності факторів і результатів виробництва відбувається на основі реалізації їх корпоративного креативно-технологічного потенціалу в стратегічно взаємопов'язаних сферах діяльності, дозволяє синергетично поєднувати ключові фактори успіху (високої технологічності та ресурсоефективності, наукомісткості, фінансової стійкості, виробничої мобільності, середовищної адаптивності та організаційної оновленості) з метою посилення глобальної конкурентоспроможності. Зростаюча економічна взаємозалежність капіталу, ресурсів, споживачів, талантів, інновацій відкриває додаткові можливості для ТНК країн БРІКС які впливають на диспозицію конкурентних сил завдяки унікальним динамічним перевагам (глобальний ефект масштабу, відомий бренд, технології, фінансова стійкість, талант та організаційні можливості).

3. Провідною тенденцією світогосподарського розвитку є посилення ролі провідних корпорацій країн БРІКС в глобальній економіці, діяльності яких на сьогодні притаманні безпрецедентні масштаби та висока динамізація. Корпорації країн із зростаючою економікою систематично та рекурсивно використовують міжнародну експансію як «трамплін» в рамках етапів становлення (консолідація, прорив, експансія) для пошуку можливостей організації ефективного виробництва; залучення дефіцитних ресурсів і стратегічних активів; розширення ринків збуту і

експортних можливостей; диверсифікації економічних ризиків; підвищення ринкової капіталізації корпорації; набуття нових знань, бізнес-компетенцій та управлінського досвіду; створення інноваційних мереж. Багатоаспектність та комплексність типологізації даних ТНК за ознаками: ступінь інтернаціоналізації (інтернаціональні, транснаціональні глобальні), рівень міжнародної диверсифікації (претенденти на світове лідерство, нішеві гравці, транснаціональні агенти, спеціалізовані корпорації), тип власності (приватні, державні, змішані), ступінь інтегрованості структур (горизонтальні, вертикальні, мережеві різних рівнів), географічна спрямованість (етноцентричні, поліцентричні, геоцентричні) підтверджує, що головним напрямом розвитку корпоративних структур БРІКС є створення угруповання конкурентоспроможних корпорацій, що домінують на національних та глобальних ринках.

4. ТНК країн БРІКС суттєво змінюють конфігурацію економічних та політичних важелів впливу в світовому масштабі. Розрив у виробничій, технологічній та інноваційних сферах між країнами БРІКС та розвиненими країнами стрімко зменшується. Посилення позицій ТНК країн БРІКС на глобальних ринках проявляється через утримання лідерства в міжнародних рейтингах корпоративної конкурентоспроможності, нарощенні масштабів виробництва та новітніх технологій, зростанні та диверсифікації потоків ПІІ, залученості до процесів галузевої консолідації секторів економіки, диверсифікації форм організації інноваційного бізнесу, акумулюванні кадрового та інтелектуального ресурсу. Основними інструментами підвищення конкурентоспроможності є створення стратегічних альянсів науково-технічного спрямування, глобальні аутсорсинг, аутстафінг, реінжиніринг, диверсифікація інвестиційних проектів, управління цінністю створюваного продукту.

5. В останні десятиліття відбулися значні зміни в структурі інноваційних процесів та географічній дислокації провідних науково-технологічних центрів та мереж. Драйвером інтенсивного розвитку ТНК країн БРІКС є їх систематична та безперервна інноваційна спрямованість, що дозволяє комбінуючи наявні та залучені знання, технології, компетенції створювати наукомістку продукцію, посилювати конкурентний потенціал та бути провідними центрами НДДКР. Інноваційні процеси в глобальних корпораціях проявляються через моделі відкритих і зворотніх інновацій та гнучкі бізнес-моделі, які дають змогу здійснювати управління цінністю створюваного продукту, оцінювати ланцюжок цінності і поєднувати існуючі можливості з ключовими компетенціями в рамках ланцюжка. Відмінна риса ТНК країн БРІКС – монополізація високотехнологічних галузей виробництва, що є результатом прагнення контролю над технологічними та інтелектуальними ресурсами, бажанням безпосередньо координувати потоки науково-технологічних знань і таким чином впливати на укріплення шостого технологічного укладу.

6. Високі конкурентні позиції корпорацій країн БРІКС зумовлені ефективними стратегіями експансії на глобальні ринки. Ключова стратегічна мета корпорацій країн БРІКС при виході на глобальні ринки – набуття зростаючих конкурентних позицій у високоприбуткових сегментах завдяки реалізації політики випереджаючих інновацій та системності управлінської результативності. Прийняття рішення корпорацією щодо стратегії експансії здійснюється з урахуванням внутрішніх,

галузевих, макро детермінант, вибору ринку та швидкості експансії, оцінки глобальності галузі та релевантності конкурентних переваг, аналізу крос-культурних відмінностей і має на меті закріпити імперативи лідерства у виробничій, фінансовій, науково-технічній сферах.

7. Динамічний розвиток країн БРІКС зумовлюють системні, збалансовані трансформації галузевого сектору національних економік. Стратегічно важливими та пріоритетними секторами економік країн є: виробництво матеріалів (цементна, керамічна, скляна промисловість), автомобіле- авіа- та суднобудування (складові частини та елементи), гірничодобувний та нафтогазовий сектори, енергетичний, сільське господарство та агропереробний сектор, екологічно чисте промислове виробництво, легка промисловість, металургія, комунікаційна інженерія, фармацевтичний сектор, біотехнології, наукомістке виробництво (електроніка, інформаційні та комунікаційні технології). Найбільш прибутковою та привабливою для інвестицій є сфера послуг – комерційних, інжинірингових, будівельних, транспортно-логістичних, банківські, фінансові, страхові послуги, медичні, інформаційні, телекомунікаційні. В лісовому господарстві, розробці біопалива, будівництві гідроелектростанцій та оновленні ліній електропередач, розвідці та видобутку нафти і газу, трубопровідній інфраструктурі, дистанційному зондуванні Землі тощо на державному рівні підтримується активне провадження еко-інновацій.

8. Потенціал подальшого розвитку БРІКС базується на спільних цілях країн-членів в економічній сфері (покращення умов ведення торгівлі, інвестиційної діяльності між країнами, захист ринків, застосування найефективніших механізмів співпраці у сфері науки, охорони здоров'я тощо) та зовнішній політиці (єдність поглядів на питання реформування міжнародних фінансових інститутів, удосконалення архітектури глобальної та регіональної безпеки, протидії тероризму, прагнення скласти конкуренцію у лідерстві західним країнам у геополітиці). Перевага БРІКС полягає в тому, що їх економіки взаємодоповнюють одна одну, що виступає широким полем для співпраці як в рамках взаємодії між собою, так і з іншими країнами. За всіма секторами інтеграційної взаємодії центральне місце в угрупованні займають Індія та Китай, а Бразилія, Росія, ПАР розглядаються в одному вимірі із цими країнами переважно через наявність значного ресурсного потенціалу. Основна стратегія їх розвитку повинна визначатись як підтримка світового економічного зростання для вирішення соціальних, екологічних, технологічних, інфраструктурних проблем людства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Безверха О.С. (Якубчик О.С.) Сутність та детермінанти глобальної галузі / О.С.Безверха (О.С. Якубчик) // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2012. – №2. – С.137-143 (0,5 д.а).
2. Безверха О.С. (Якубчик О.С.) Злиття та поглинання як фактор посилення конкурентоспроможності ТНК країн БРІКС на глобальних ринках / О.С. Безверха (О.С. Якубчик) // Економіка та підприємництво: зб. наук. пр. молодих учених та аспірантів. – К.:ДВНЗ «Київський національний

- економічний університет ім. Вадима Гетьмана». – 2012. – Вип. 28-1 – С. 71-82 (0,8 д.а).
3. Безверха О.С. (Якубчик О.С.) Особливості становлення транснаціональних корпорацій країн БРІКС / О.С. Безверха (О.С. Якубчик) // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ. – 2013. – Вип. II (50). Економічні науки. – С. 70-75 (0,4 д.а)
 4. Якубчик О.С. Концептуальний базис формування конкурентних переваг ТНК країн БРІКС / О.С. Якубчик // Ефективна економіка. – 2014. – №5. – [Електронне фахове видання] – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua> (0,7 д.а)

У зарубіжному виданні та у науковому фаховому виданні України, яке зареєстроване у міжнародних наукометричних базах:

5. Безверха О.С. (Якубчик О.С.) Бизнес-модель как инструмент создания устойчивых конкурентных преимуществ / О.С. Безверха (О.С. Якубчик) // Вестник КазЭУ. – 2013. – № 3 (93) Июнь – С.91-100 (0,7 д.а)
6. Якубчик О.С. Стратегії крос-кордонних відмінностей ТНК / О.С. Якубчик // Економічний форум. – Луцький національний технічний університет (РІНЦ, Ulrich's Periodicals Directory). – 2014. – №3. – С.86-93 (0,7 д.а)

В інших виданнях:

7. Bezverkha O. (Iakubchuk O.) Corporate social responsibility as the factor of company's competitiveness / O. Bezverkha (O. Iakubchuk) // Україна на шляху до європейської соціальної держави: Зб. мат. Міжнар. наук. конф., м. Київ 26 травня 2011. – К.: ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана»; Фонд Еберта (Німеччина) – С.211-214 (0,3 д.а.)
8. Безверха О.С. (Якубчик О.С.) Збалансована система показників як інструмент реалізації стратегій ТАТА Motors / О.С. Безверха (О.С. Якубчик) // Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність: Зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса 28-29 жовтня 2011. – Одеса. «Центр економічних досліджень та розвитку» – С.9-11 (0,3 д.а.)
9. Безверха О.С. (Якубчик О.С.) Управління конкурентним потенціалом компанії / О.С. Безверха (О.С. Якубчик) // Економічна стратегія розвитку України у ХХІ ст.: теоретичні та практичні аспекти досліджень: Матер. VIII Міжнар. наук.-практ. конф. частина II, м. Київ 2-3 грудня 2011. – Київ, у 2-ух частинах: Аналітичний центр «Нова економіка» – С.75-77 (0,3 д.а.)
10. Безверха О.С. (Якубчик О.С.) Стратегії інноваційного розвитку / О.С. Безверха (О.С. Якубчик) // Економічні виклики сучасності: шляхи розв'язання та новітні перспективи: Матер. всеукр. теор.-практ. конф., м. Дніпропетровськ 9-10 грудня 2011. – Дніпропетровськ: «Наукова економічна організація «Перспектива» – С. 34-36 (0,3 д.а.)
11. Безверха О.С. (Якубчик О.С.) Особливості стратегічного процесу українських підприємств в умовах інтернаціоналізації бізнесу / О.С. Безверха (О.С. Якубчик) // Сучасні тенденції розвитку світової економіки: Зб. мат. III

- Міжнар. наук.-практ. конф., м.Харків 15 грудня 2011. – Харків: Харківський національний автомобільно-дорожній університет – С.68-69 (0,1 д.а.)
12. Безверха О.С. (Якубчик О.С.) Перспективи підвищення конкурентоспроможності компаній на основі використання інноваційних бізнес-моделей / О.С.Безверха (О.С. Якубчик) // Реформування економіки України: стан та перспективи: Зб. мат. VII Міжнар. наук.-практ. конф., м.Київ 29 листопада 2012. – К.:Міжнародний інститут бізнес-освіти ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана»; Лондонська школа бізнесу і фінансів (Великобританія) – С. 10-12 (0,2 д.а.)
 - 13.Безверха О.С. (Якубчик О.С.) Оцінка конкурентоспроможності БРІКС за методикою Всесвітнього економічного форуму / О.С.Безверха (О.С. Якубчик) // Модернізація стратегій економічного розвитку в умовах глобальної нестабільності: Зб. мат. Міжнар. наук.-практ. конф., м.Київ 22 листопада 2012. – К.:ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана» – С. 361-365 (0,3 д.а.)
 - 14.Безверха О.С. (Якубчик О.С.) Нові вектори співробітництва країн БРІКС на сучасному етапі глобалізації та демократизації міжнародних відносин / О.С.Безверха (О.С. Якубчик) // Розвиток національних економік в умовах глобальної нестабільності: Мат. Першої Міжнар. наук.-практ. конф., м.Одеса 15-16 лютого 2013. – О.: Одеський національний університет ім.І.І.Мечникова. Видавничий дім «Гельветика» – С. 198-199 (0,1 д.а.)
 - 15.Якубчик О.С. Конвергенція економік країн БРІКС як фактор забезпечення конкурентних переваг / О.С.Якубчик // Транснаціоналізація економічних систем: тенденції та перспективи розвитку: Мат. Міжнар. наук.-практ. конф., м.Миколаїв 18 квітня 2014. – М: Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського. Видавничий дім «Гельветика» – С.71-73 (0,2 д.а.)

АНОТАЦІЯ

Якубчик О.С. Конкурентні переваги ТНК країн БРІКС на глобальних ринках. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – Світове господарство і міжнародні економічні відносини. ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». – Київ, 2015.

Дисертація присвячена дослідженню умов, факторів, механізмів формування і реалізації конкурентних переваг ТНК країн БРІКС.

У дисертації розкрито сутність категорії «динамічні конкурентні переваги» корпорації, визначено модель їх формування. Узагальнено основний інструментарій стратегічного менеджменту ТНК. Автором досліджено тенденції та систематизовано етапи становлення корпоративного сектору країн БРІКС, ідентифіковано мотиваційну складову експансії ТНК, проведено бенчмаркінг діяльності на глобальних ринках. Оцінено ефективність використання інноваційної бізнес-моделі як важливого інструменту стратегічного оновлення корпорацій. Досліджено стратегічні моделі експансії та їх вплив на рівень глобальної конкурентоспроможності ТНК. Узагальнено стратегічно важливі сектори економіки

країн. Дано прогностичну оцінку глобальної конкурентоспроможності країн БРІКС.

Ключові слова: конкурентні переваги, транснаціоналізація, глобальна конкурентоспроможність, ТНК, інновації, стратегії експансії, БРІКС.

АННОТАЦІЯ

Якубчик О.С. Конкурентные преимущества ТНК стран БРИКС на глобальных рынках. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана». – Киев, 2015.

Диссертация посвящена исследованию условий, факторов, механизмов формирования и реализации конкурентных преимуществ ТНК стран БРИКС.

В диссертации раскрыта сущность категории «динамические конкурентные преимущества» корпорации, определена модель их формирования. Обобщен основной инструментальный стратегического менеджмента ТНК. Автором исследованы тенденции и систематизированы этапы становления корпоративного сектора стран БРИКС, идентифицирована мотивационную составляющую экспансии ТНК, проведено бенчмаркинг деятельности на глобальных рынках. Оценена эффективность использования инновационной бизнес-модели как важного инструмента стратегического обновления корпораций. Исследовано стратегические модели экспансии и их влияние на уровень глобальной конкурентоспособности ТНК. Обобщены стратегически важные секторы экономики страны. Дано прогностическую оценку глобальной конкурентоспособности стран БРИКС.

Ключевые слова: конкурентные преимущества, транснационализация, глобальная конкурентоспособность, ТНК, инновации, стратегии экспансии, БРИКС.

ANNOTATION

Iakubchyk O.S. Competitive advantages of BRICS countries' transnational corporations in global markets. – Manuscript.

A thesis for the Academic Degree of Candidate of Economic Science in specialty 08.00.02 – World Economy and International Economic Relations. – SHEE “Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman”. – Kyiv, 2015.

The thesis is devoted to a comprehensive study of theoretical and practical aspects of creating and sustaining competitive advantages of BRICS countries' transnational corporations in global markets. In the thesis the essence of dynamic competitive advantages is revealed; conditions, factors and mechanism of their creation has been investigated. Significant attention is devoted to the research and analysis of BRICS countries' TNCs peculiarities and their competitiveness. The expansion motives in different stages of transnationalization process are identified. The efficacy of innovative business model through the concept of creating and capturing value is evaluated. The strategic directions of BRICS countries and their priority economic sectors are summarized. Expansion strategies of transnational corporations and their impact on global competitiveness are disclosed.

The decade following the turn of the new millennium has been characterized by the emergence of the BRICS countries—Brazil, the Russian Federation, India, China and South Africa—which have come to account for a significant share of economic growth, demand expansion, industrial production and wealth creation in today's world. The success of these regional economic powers in achieving sustained economic growth and poverty reduction has become a reference point both for developing countries to emulate and for industrialized countries to regain economic dynamism. The BRICS countries have a growing importance to the world economy and are characterized by a significant level of internationalization (with inward and outward FDI) and strong presence of transnational corporations.

Global challenges and increased competition for tangible and intangible resources lead to the global rearrangement of competitive forces. The BRICS countries' TNCs enjoy the next competitive advantages: prediction and understanding of consumer needs; privileged access to home country resources and profitable market segments; ability to work with institutional and governmental agencies within national markets; ultra low production costs; ability to operate effectively and adapt to adverse market conditions; pioneers advantages; disruptive innovation; supply chain configuration; focus on mergers and acquisitions. In the thesis author confirmed the hypothesis that the TNCs were not a homogeneous group, as the level of development and ways of internationalization, industry and markets, competitive advantages vary quite significantly.

On the basis of benchmarking and comparative analysis of BRICS countries' TNCs it is proved that this group of emerging market multinationals masters unique management and organizational characteristics, possesses the ability to synergistically combine inputs, capital flows, qualified staff, innovative solutions with the aim of maximizing profits and achieve sustainable growth.

High competitive position of transnational corporations from BRICS countries can be explained due to an effective expansion strategies into global markets. A key strategic goal of TNCs is gaining increasing competitive positions in profitable segments of global markets through the implementation of leading innovation policy and system management effectiveness. The selection of expansion strategies is provided through the evaluation of micro, macro determinants, the speed of expansion to new markets, analysis of cross-cultural differences and aims to consolidate the leadership imperatives in production, finance, science and technology areas.

In thesis author has identified conceptual model of alternative expansion strategies for TNCs (aggregation, arbitration, adaptation, affiliation) that unlike existing ones considers not only cultural, political, geographic and economic distance between countries but also synergy effect from using and overcoming differences.

It's proved by the author's econometric model that country's global competitiveness is determined by the correlation dependence between GDP and the number of innovation TNCs, expenditures on R&D, research personnel, value added of industrial sectors. It allows to consider firstly the impact of financial, human, industrial and innovation indicators of the leading multinationals in the country's GDP, and secondly, the convergence of BRICS countries in terms of competitiveness.

In thesis it has been proved that the structural transformation of the BRICS's economies has differed in terms of direction, speed and economic outcomes. While the

manufacturing sector has been the engine of growth, employment generation and poverty reduction in China, services have played a more important role in India, and recently in Brazil. Like the Russian Federation and South Africa, Brazil has also made use of its abundant natural resources to support its growth. Sustaining the pace of economic growth in the years to come will require even the stronger role for manufacturing in all BRICS countries.

Key words: competitive advantages, transnationalization, global competitiveness, transnational corporation, innovation, expansion strategy, BRICS.